

sključena, obraz si pokriva z obema rokama (II, 101). Tako je storil z vsemi neodvisnimi konstrukcijami.²⁶ V Zvonu l. 1870, 44, je pisal: »(S. Jenko) ... je sedel kakor Ahilej pri šatorih molčec, križem roke držec in — tudi ne čisto brez grenkosti v junaškem serci«. Zdaj sedi pesnik »kakor Ahilej pri šatorih molčec, križem roke držec in — tudi ne čisto brez grenkosti« itd. (V, 117). Enako: Glasnik 1867, 57: »Hodili so (pesniki) ... v dolgi beli hali do petá, z zlatom zarobljeni, lavorov venec krog glave in zlato liro pod pazduho«. V zbranih spisih je popravil: »lavorov venec imajoč krog glave in zlato liro pod pazduho« (V, 17). V Glasniku 1868, 59, je pisal: »Ti pa se tiho stisneš v kot, rudeče vince pred seboj, srčeš ga« itd. V zbranih spisih je: rudeče vince stoji pred teboj, (VI, 91).

Stritar je bil tudi proti srbsko hrvaški mešanici. »Moja namera je bila in je še sedaj ... deržati se ljudske govornice, kolikor dopuščajo jezikovi zakoni. Zlasti sem gledal na to, da naj se v mojem listu piše ... jezik slovenski, ne tista neslana mešanica iz slovenščine, nove in stare, iz hervaščine, ruščine in drugih slovanskih narečij skupaj znešena kakor sračje gnjezdo«,²⁷ piše v Pogovorih l. 1879, kjer govori o razvoju pismenega jezika.

V oceni Kodrove Marjetice pravi: »Kar se tiče jezika, radi priznavamo, da si je gospod pisatelj, in ne brez uspeha prizadeval pisati lepo, čisto slovenščino; vidno se ogiblje one gorjanske neotesanosti, ki smo jo že tolikrat grajali, one zdaj takó priljubljene zmesi iz vseh slovanskih narečij, ki zares izobraženemu človeku takó preseda.«²⁸

V že omenjenih »Popotnih pismih«, kjer je kramljal o raznih domačih zadevah, se je povrnil tudi na to in pravi: »Jaz rad z vsem svetom v miru živim, rad kaj primolčim, kjer menim, da smem, rad za vsakim potegnem, če mi je količkaj moči; ali tu pa res ne morem. Molčati ne morem in gledati, kako se dela z našim ubogim slovenskim jezikom. Zlasti tista mešanica, tisto posiljeno hervatenje mi kar preseda.«²⁹

Ni pa bil proti temu, da ne bi jemali od Srbov in Hrvatov izrazov, če jih sami nimamo. Če nimamo lastnega izraza, pravi, ga pojdimo iskat v staro slovenščino. »Ali tudi v stari slovenščini bodemo tolikokrat zastoj iskali pomoči; tedaj se nam je obrniti do svojih bližnjih bratov, Hervatov ali Serbov.«³⁰

In l. 1895. je izmed štirih načel, ki jih podaja o slov. pisavi, posvetil tretje temu vprašanju.

²⁶ Če ni katere prezrl, kakor n. pr. Zvon 1870, 61. Zdaj hodi, roke na herbtu, po koncu — oči proti nebu zverte, kakor bi zvezde štel; enako IV, 335.

²⁷ Pogovori, Zvon 1879, 158.

²⁸ Zvon 1877, 303.

²⁹ Zvon 1880, 218.

³⁰ Zvon 1877, 158.

»Tretjič. Pustimo že vendar tisto neuspešno približevanje k drugim slovanskim narečjem, sosebno hrvaščini. Hrvatje naj pišejo hrvaško, mi pa slovensko; saj si vendar lahko ostanemo bratje in se lepo sporazumevamo med seboj. Iz te mešanice ne bo dobrega kruha. In pa tisto novo besedoslovje! »Oče imel je tri sinove. — Tu zagledal ga je!« To je morebiti vse prav pristno slovansko ali hrvaško — našemu ušesu je zoprno!«³¹ To stavo naslonic je po Levstikovem vplivu rabil sam vse življenje, uprl se ji je šele, ko je bil Levstik mrtev.

Napredoval je tudi v slogu. Po l. 1876. ni več rabil istozačnih izrazov, opustil je vsako ponavljanje in nepotrebne besede. V Zbranih spisih je črtal tudi vse prostejšje besede, stavke in odstavke, skratka vse, kar ni sodilo v njegov romantični okvir.

Stritar nam mora biti z malimi razlikami še danes vzor.

LITERARNO-ZGODOVINSKE BELEŽKE.

NIOBA.¹

Drama v treh aktih.

IVAN CANKAR.

Prvi akt.

Kmečka izba; nizek strop, lesen in črn, tla prstena; prazniško je pospravljena, zelena peč v levem kotu se sveti, miza je pogrnjena. — Na desni — od gledalca — je nizko kmečko okno, na levi duri iz veže, v ozadju, par stópnic visoko, male duri v izbico.

Troje žensk sedi na klopi za pečjó; mati stoji med durmi v ozadju, da vidi, če je izba vsa pripravljena za sprejem.

Prva soseda. Blagor tebi, ki si ta praznik doživela!

Druga soseda. Blagor tebi, ki si takega sina rodila!

Tretja soseda. Blagor tebi, ki nisi vseh izgubila!

Vse tri. Blagor tebi!

Mati. Ne blagrujte me; preveč je blagoslova; skoro me je strah.

Prva soseda. Mož je šel in se ni vrnil, Bog se te usmili!

Druga soseda. Sinovi so šli v ta véliki svet, Bog se te usmili!

Tretja soseda. Samoten je dom, Bog se te usmili!

Mati. Eden je ostal, vseh mojih molitev gospod! Eden, vseh vreden! Kadar se nagne dan, stopi v to izbo; že slišim voz na klancu in voznikov bič. Pride, ker sem koprnela po njem.

³¹ Lj. Zvon 1895, 691.

¹ Odlomek iz literarne zapuščine Ivana Cankarja.

Prva sosedka. Tako sem jaz koprnela po sinu, koprnela po sinu, ki ni prišel.

Druga sosedka. Tako sem koprnela dolga leta — leta, kje so? — po možu in sinovih: kjé so?

Tretja sosedka. Tako so šli vsi, ti lepi fantje, preko gorá, preko morjá — kjé so?

Molk.

Mati (stopi v ospredje). Bog je bil usmiljen. Kar je vzel z levico, je stoterno povrnil z desnico. V njem, ki ga je poklical pred svoj oltar, je vrnil možá, sinove in dom.

Prva sosedka. Tebi je povrnil; na nas, sirote, se ni ozrl.

Mati. Ene same lehe ni oškropil dež; Bog je poslal znamenje, da bi vsi, ki so obloženi in zapuščeni, spoznali njegovo usmiljenje.

Vse sosede. Blagor tebi! (Odidejo.)

Mati. Strah me je blagrovanja. —

Fr an e k a pride.

Mati. Ali si pogledala po klanecu, tudi natanko v dolino pogledala? Ali nisi počakala, da bi se prikazal voz, če je bil morda skrit za gozdičem?

Francka. Tudi tako bi prišel; ne bi ga priklicala z očmi.

Mati (osupla). Ne s temi solznimi!

Francka. Kakor da bi ga mrtvega vozili, tako mi je pri srečju.

Mati. Greh so take besede. Bridkost je preblizu, ne zôvi je! Kakor si se nedeljsko oblekla, tako še srečju ukaži, da bodi veselo.

Francka. Ukazala sem, pa se je razjokalo.

Mati. Zdi se mi, da slišim voz na klanecu. Skozi zid in hrib ga vidim. Daj vina in kruha na mizo!² (Mati proti durim, Francka stopi k polici, ki je pregrnjena z belim prtom.)

T o n e med durmi.

Tone. Ne še dočakali?

Mati. Zgodaj je še. (Odide.)

Tone. Kaj me nisi slišala? Krepko sem stopil in naglas sem govoril.

Francka. Slišala sem te; pozdravljen! (Postavlja na mizo vino in kruh.)

Tone. Ob slabem vremenu sem prišel, se mi zdi. Deževalo je in oblačno je še. Kaj tako boš sprejela svojega brata?

Francka (séde trudna). Kakor črn kamen je leglo to noč na moje sree, in neče stran. Ali verjameš spominom?

Tone. Ne verjamem.

Francka. Tistemu, ki verjame, se razodenejo. Sinoči, komaj da zatisnem oči, se vzdramim v grozi; pa je zaklenkalo z mrtvaškim zvoncem, natanko sem slišala. Čisto tenko je zajokalo, samo trikrat, in je utihnilo.

Tone. Bog mu daj nebesa, kdor je bil!³

Francka. Nihče ni umiral, nikogar ni bilo v cerkvi, nihče ni zvonil.

Tone. Veter je bil zavzdihnil skozi lino.

Francka. Ni bilo vetra sinoči. — Tako mi je oznanil spomin bridkost in nesrečo; zato je težko moje sree.

Tone. Še včeraj je bilo veselo. Tako vesela si bila še včeraj, ne zaradi mene, da sem rekel: poberi, Amerikanec, kar imaš, pa odtod, pa čez morje! Rekel sem, glej, ampak nisem storil, nogé so bile ukovane.

Francka (vzklikne). Še ti bi šel? Kóga bi imela v tej samoti?

Tone (jo prime za roko, séde). Vsaj toliko me imaš rada, kakor brata. Jaz pa ti rečem, da te imam rajši; rad te imam brez lepih besed. Ko si včeraj vsa gorela v obraz, ko sem šel mimo in me nisi pogledala — sem stisnil pesti in zakričal bi. Takrat sem vedel, da te imam rad. Povej še ti, če si mi prijazna, pa te vzdignem, majhno kakor si, da te ponese v lepše kraje.

Francka (tího). Ne danes takih besed, ne ob tej uri!

Tone (izpusti njeno roko). Vedel sem — včeraj sem spoznal, ko sem šel mimo in me nisi pogledala!

Francka (ga pogleda začudeno in plaho).

Tone. Kaj bi lazil po ovinkih in bi postrani govoril — nisem vajen! Tako je stvar: mislil sem, da pridem in ti porečem: poveži culo in pojdi z mano v Ameriko, tukaj so tihi in zapuščeni kraji, človeka napravijo lenega in potrtega; onkraj morja šele človek spozna, da ima roke in glavo — tja pojdiva! — Tako sem mislil, da ti porečem. Zdaj pa je vse to kakor spomin; njega imaš rada, zanj si zardela, zanj jokala. Bog vaju blagoslovi; povezal bom culo, še jutri bom storil, pa jokal ne bom.

Francka. Mene žališ, ki te imam od sreča rada, in tudi njega žališ, ki te ne sliši; kaj sva ti storila?

Tone. Nobenega nisem žalil, ne tebe ne njega, zakaj vaju obadva imam rad. Ampak po pravici je treba govoriti, brez laži, zato da se vse spozna in da ne bo potem ne zamere ne žalosti...

ZAPISKI.

SLOVSTVO.

Euripides: **Bratski spor** (Phoínissai). Preložil A. Sovrè. Izdala Nova Založba v Ljubljani, 1923. Lani je Dom in svet (str. 59. nsl.) z veseljem pozdravil Sovretov prevod Kralja Ojdipa; danes z enakim veseljem pozdravljamo »Bratski spor«, s katerim nam je prvič izpregovoril v našem jeziku tretji starogrški tragik, Euripides. Od lomek tega prevoda smo že čitali lani v Mladiki (1923, str. 84. nsl.), kjer je prelagatelj priobčil tudi uvod, kolikor ga je treba za vsebino. Gre za spor med sinovoma kralja Ojdipa, Eteoklom in Polinejkom, ki sta se bila domenila, da bosta vsak eno leto vladala nad Tebami, toda se Eteokles, okusivši slast gospostva, ni hotel umakniti, radi česar je prišel Polinejkes z zavezniško vojsko pred mesto Tebe, kjer se vrši boj in v katerem

² Korigirano iz »Daj vina in kruha...«

³ Korigirano iz »kdor je umiral«.